

אמר: "סנדקאות גיב איך אוועק פאר'ן מאקאווער רבי, עמידה לברכות קענסטו מכבד זיין אליין" (=סנדקאות אני מכבד את הרבי ממאקאווא, בעמידה לברכות אתה יכול לכבד את מי שתצצה). ואכן, חתונה של מרן זי"ע, הרה"צ ר' יחיאל חיים לאבין זצ"ל האדמו"ר ממאקאווא, כובד בסנדקאות, ואילו בעמידה לברכות כיבדתי את שאר בשרי הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל רב דקהל חוג חתם סופר בבני ברק.

קראתי לו בשם "חיים", ואחר כך בעריכת השולחן הטהור של סעודת היום, אמר מרן זי"ע: "האסט אויסגעוועלט א טייערע נאמען..." (=בחדת שם יקר), היינו השם "חיים" שהוא סימנא טבא ביומא רבא זה.

שפת עברית

בעניין דיבור בשפה העברית, שמעתי ממרן דיבורים חריפים ביותר, ופעם אמר לי שלדבר עברית הרי זה "שריפת הגוף קיים".

ויש לציין שפעם שאל ר' משה זילברמן את מרן שמעיעם לו להיות מלמד בת"ס ספרדי והיה צריך ללמד בשפה העברית ולכן שאל האם לסרב לכך לאחר שידע שאין דעתו של מרן נוחה מדיבור בשפה זו. אך מרן השיב לו שלא יסרב לכך בנמקו כי אצל אחינו הספרדים זו שפתם ולכן בתור מלמד שם, יכול הוא לדבר אליהם בשפתם.

מאגיהו מכבדיהו

ביום ח' אדר א' שנת תש"ח התקיימה שמחת "פדיון הבן" של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בבית אביו כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, בראשות דודו כ"ק מרן זי"ע.

בשעת הסעודה לא יכולתי להשתתף, כי נאלצתי ללכת לעבודה. כאשר סיימתי את העבודה, מיהרתי לבוא לבית כ"ק מרן זי"ע והגעתי בשעה שחזר מרן לביתו. נעמדתי סמוך לבית אך הסתתרתי בצד, כדי שמרן לא יראה אותי עם בגדי העבודה. אך מרן זי"ע הבחין בי, קרא לי ואמר: "כ"ק אבני ז"ל (מחזיקי ד"ד זי"ע) אמר לי כי אין לו לאדם להתבניש בבגדי העבודה, כי הם כבודו של אדם..."

ויגזור אומר

פעם שאל אחד מחסידי גור את כ"ק מרן זי"ע על שידוך מסוים שהוצע לאחד מצאצאיו, אך מרן זי"ע השיב שיש בכך משום "חרם דרבנא גרשום" ואין לעשות את השידוך. לאחר מכן שאל הלה את רבו כ"ק האדמו"ר בעל 'בית ישראל' זצ"ל, והוסיף לומר שכ"ק מרן זי"ע כבר הביע דעתו שלא לעשות את השידוך. נענה לו ה'בית ישראל': "עם חרם דרבנא גרשום עוד אפשר לשית עצה (=בגור לא חקפידו כל כך על החרם), אך עם דבריו של הרה"ק מבבלוא אי אפשר להסתדר..."

המלוכה בבבלוא

פעמיים זכיתי לשמוע ממרן זי"ע, כשביטא בכאב ובשברון לב את זיכרון חצר הקודש בבבלוא קודם המלחמה. פעם אחת אמר לי: "דו ווייסט נישט, דו ביסט נאך א קינד, דו ביסט נישט געווען אין בעלזא. איך האב געהאט אין בעלזא א הויף, ס'איז געווען ממש א מלכות, ווען איך דערמאן זיך דערפון גיט עס מיר א שטאק אין הארץ - -" (אינך יודע, צעיר אתה ולא היית בבבלוא, היה לי בבבלוא חצר, והיה ממש מלכות, כשזכור אני מנך, חש אני דקירה בלב). ושוב שנית אמר לי בהזדמנות אחרת: "איך האב געהאט חסידים וואס האבן געקענט זיין רבי'ס, ממש רבי'ס און ווען איך דערמאן מיך גיט מיר עס א שטאק אין הארץ - -" (תו לי חסידים שהיו יכולים לשמש כרבי, וכשאני נזכר מנך, חש אני דקירה בלב).

כ"ק מרן זי"ע קרא לנאמן ביתו הרה"ח ר' משה אורטנר ז"ל, והורה לו לקנות עבורי טבעת קידושין. וכן הורה מרן זי"ע לבני הבית לנסוע ולהשתתף בשמחת, על אף השלג כבד שהיה אז, ושלח עם הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל דורון דרשה עבורי - גביע מכסף.

המש"ב הרה"ח ר' מרדכי וועבר שליט"א לא חשב בתחילה להשתתף בשמחה, כיון שמנהגנו שאין הבחורים משתתפים בשמחות נישואין, אולם מרן זי"ע אמר לו כי הוא קרוב משפחה ולכן עליו לנסוע.

כשחזרו מהחתונה שאל מרן את ר' שלום פויגל היאך הייתה החתונה והשיב לו כי היה ממש שמח ושר' יוסל אייכלר רקד כשבקובים על ראשו ושימח את העוילים, נענה מרן מרן בבת צחוק "יא, פראג מיך גאר נישט, הוא למד זאת כאן בביתו וזה עלה לי בהרבה בקבוקים".

בשבת פירות הארץ

בימי חג הפסח, כיון שלמרן זי"ע לא היה מה לאכול, הייתי מבשל תפוחי-אדמה. במשך החג לא אמר לי מרן מאומה, רק ביום האחרון אמר לי: "איך וויל דיר נישט זאגן, נעכטן האסטו געמאכט א גריץ האסט פיהל געלייגט מיט זאכן..." (=איני רוצה לומר לך, אתמול הכנת 'גריץ', מילאת אותו בדברים), ואחר כך אמר: "נעכטן איז געווען די קארטאפל צונעמליך (=תפוחי האדמה אתמול היו בסדר). נענית: 'ס' איז געווען האלאנדישע קארטאפל" (=היו אלה תפוחי אדמה מהולנד), כיון שאז לא היו תפוחי אדמה בארץ ישראל וייבאו מהולנד. גער בי מרן: "ביזט ווערט פעטש.. האלאנדישע קארטאפל איז טאקע זייער גוט אבער אזוי ווי ארץ ישראל'דיגע קומט עס נישט" (=תפוחי אדמה הולנדיים הם טובים מאוד, אבל טיבם אינו מגיע אל תפוחי אדמה מארץ ישראל...).

היינו דאמרי אינשי

פעם אחת, כאשר השעה התאחרה מאוד, ומרן זי"ע עדיין לא אכל, אמר לי: "איך פיהל אז איך בין מיד, איך דארף מיך גיין אפרווען, אבער איך האב נישט געגעסן, איך וויל נישט וואס צו טוהן פריער" (=אני מרגיש שאני עייף, אני צריך ללכת לנוח, אבל עדיין לא אכלתי ואיני יודע מה לעשות תחילה). והמשיך: די וועלט זאגט (והעולם אומר): "שינה באכילתן (-אם יש שאלה של שינה או אכילה) הבכור נאכל (-יש לבכר ולהקדים את האכילה). קודם דארף מען עסן, נו געב צום טיש" (=קודם צייכנס לאכול, נו הגש לשולחן). והוסיף מרן זי"ע ואמר לי: "ואל תפקפק בזה, מהבכר שהעולם דאמרי, כי מצינו פעמים רבות בגמרא 'היינו דאמרי אינשי' הרי שיש ממש בדברי העולם..."

סימנא טבא

בשנת תשס"ו, כאשר נולד בני הרה"ח ר' חיים הי"ו, הייתה הברית בראש השנה אצל מרן זי"ע, קודם תקיעת שופר. כמה ימים קודם ראש השנה נכנסתי אל הקודש, וכיבדתי את מרן זי"ע בסנדקאות. מרן זי"ע השיב: "איך נעם עס אן, אבער איך זאג דיר נישט צו אז איך וועל זיין סנדק, אבער ס'איז שוין מיינס' נישט דיינס" (=אני מקבל את זה, אך אינני מבטיח לך שאני אהיה סנדק, אבל הכיבוד הוא כבר שלי ולא שלך). שאלתי האם אוכל לתת לבני את השם "משה דוד", על שם זקנה של זוגתי תחי' אך הוספתי ואמרתי שיהיה זה היה שוחט, וחשבתי אולי לא ירצה מרן זי"ע שיתנו בבית מדרשו שם אחר שוחט בראש השנה, כיודע מנהג רבותינו הק' שאין מסיימים את קריאת ה'קריאת' עם שוחט. אך מרן זי"ע השיב שאין בכך כלום. לאחר מכן חזר מרן זי"ע וקרא לי, ואמר: "ווייסטו וואס, ראש השנה וויל איך נישט קיין שוחט, זיך א אנדערע נאמען". למעשה, כאשר נכנס מרן זי"ע בראש השנה לתקיעת שופר,

עמוד ומשמש. הרה"ח ר' זלמן הופמן משמש את מרן זי"ע בהנחת אבן הפינה לשיבת דחסידי בעלזא בעיה"ק ירושלים תובכ"א

והורה להרה"ח ר' אברהם ליב ברגופן ז"ל ולבן דודי הרה"ח ר' סנדר דיינפלד ז"ל ובנו של הגה"ח ר' אברהם ז"ל, שהיה חתן זקני הרה"ח ר' צבי הופמן ז"ל) שיכינו דברי מתיקה ואגונים בכדי לזרוק בעת העלייה לתורה, כנהוג. הייתי בחור יתום מאב ומאם, אוד מוצל מאש ללא משפחה קרובה, ולכן דאג לי מרן זי"ע וניסה לעודד את רוחי ולשמח את לבי. הרגשתי אז תחושה של "כרחם אב על בנים", כאילו מרן זי"ע עצמו מחתן את בנו ודואג לו בכל דבר. שמחת הנישואין הייתה ביום שלישי, כ' שבט, בתל חנן הסמוכה לחיפה, וביום החופה הורה כ"ק מרן זי"ע לקרוא לי, נתן לי ברכת פרידה ובירכני בברכות הרבה. אחר כך אמר לי דברי כיבושין, על הכתוב (תהלים קלט, טז) 'מים יוצרו וולו אחד מהם' וכו'.

שם אמו של הרבי ר' אלימלך

דרכו של מרן זי"ע הייתה שבשעת קריאת הקויטלעך, כאשר הייתה נכנסת אישה, היו נכנסים הגבאי ר' שלום פויגל ועוד אדם נוסף.

פעם אחת נקראתי להיכנס כאשר הייתה אישה בפנים ור' שלום פויגל הקריא את הקויטל עם כל השמות ומרן הקשיב והיה כמתנמנם כדרכו בקודש, ופתאום כאשר הגיע לאחד מבנותיה "טובה" אמר לו מרן "נו" ור' שלום חזר על כל השמות וכשהגיע לשם זה, הפסיקו מרן, עד שאמרה האישה בפליאה - והרי שמה של בתי ע"ש אמו של הרה"ק מליז'ענסק. מיד ענה מרן ואמר "אמו של הרה"ק מליז'ענסק שמה היה גישל, וחלילה לשנות לטובה".